

Voorlezen voor beginners

Acteur Gijs Scholten van Aschat: 'De heks, de prinses, de muizen: ik voel aan hoe zulke karakters klinken.'

Foto's Nadja Kieft

Voor de Week van het Luisterboek schreef acteur Gijs Scholten van Aschat het geschenk en sprak het in. Goed voorlezen in negen lessen: **'Niet overal klemtonen leggen, wínter, wéélde, wólken. Valse bogen, zei mijn leraar op de toneelschool.'**

DOOR MIRIAM BOSGRAAF

Vier uur per dag, dat is het maximum aantal voorleesuren dat acteur Gijs Scholten van Aschat (52) aankan als voorlezer van luisterboeken. Daarna dansen de letters voor zijn ogen. Twee uur lezen, pauze, nog twee uur lezen, zo'n veertig bladzijden per uur. Het hoeft gelukkig niet allemaal foutloos. 'Dat zou wat zijn. Dan ben je alleen maar krampachtig bezig zonder versprekingen het einde van het hoofdstuk te halen.'

De geluidstechnicus kan bij elke struikel of hapering knippen en plakken. Wat weer niet wil zeggen dat het inspreken van een luisterboek doodeenvoudig is. Uren voorlezen blijft inspannend en ingewikkeld. De plopkap van de microfoon ontnemt de voorlezer het zicht op het boek, hij moet een bladzijde vaak halverwege een zin

geruisloos omslaan en de hersens moeten een paar woorden vooruitlopen om te begrijpen wat de mond gaat voorlezen.

Maar Scholten van Aschat is er goed in en vindt het leuk. Vorig jaar won hij de Ésta Luisterboek Award voor De tuinen van Dorr van Paul Biegel en voor deze Week van het Luisterboek heeft hij zelf het luistergeschenk Beretta Bobcat geschreven.

Scholten van Aschat over de kunst van het luisterboek inspreken: 'Ik leest eerst vijftig bladzijden van het boek om de toon en de sfeer te bepalen. Dat is alles. Verder lees ik het boek a prima vista voor, als iemand die een tekst voor het eerst ziet. Dan blijft het spannend, en ben ik zelf ook benieuwd hoe het verder gaat. Het is ontdekkend lezen. Zo voel ik me het meest één met de schrijver.'

Als Scholten van Aschat een masterclass voorlezen zou geven, raadt hij aspirant voorlezers het volgende aan:

Leesaanwijzing 1

Drink geen koffie

Scholten van Aschat: 'Vooraf van koffie met melk en suiker ga je smakken. Houd het bij water.'

Leesaanwijzing 2

Zit actief, kont naar achteren

'Zit actief. Rechtop, voeten aan de grond, kont naar achteren. Lees voor aan je enige publiek, de technicus en de regisseur, ook al kijk je in het boek.'

Leesaanwijzing 3 Vermijd te veel klemtonen

'Een zin begint hier en eindigt daar. Dat is een boog met een natuurlijk verloop. Hoor Shakespeare: 'Nu

werd de winter van ons grote wee een zomerweelde door die zon van York, en alle wolken die ons huis bedreigden zijn veilig door de oceaan verzwolgen.' Een zin met een natuurlijke boog. Maar dat wordt heel anders met overal klemtonen, winter, wéélde, wólken. 'Valse bogen', zoals mijn leraar op de toneelschool zei. Vermijd ze alsjeblieft.'

Leesaanwijzing 4

Het is geen hoorspel

'Pas op voor te veel melodie, dat de zin erg omhoog gaat, dan wordt het snel te zangerig. Vermijd ook halve tonen, die klinken altijd lijjig en slap. Vlakker voorlezen is beter. Normaliter zou je misschien zeggen, 'dat was zó geestig', maar voor een luisterboek klinkt dat te gespeeld. Het is geen hoorspel, geen toneelstuk, het is een boek. Er moet genoeg ruimte zijn bij de toehoorder om de voorlezer totaal te vergeten, zodat hij alleen nog het verhaal hoort. Het is mijn ideaal dat de voorlezer helemaal wegvalt. Ik hou erg van vlak en sec voorlezen, waarbij ik geen mening opdring aan de luisteraar, maar probeer het verhaal zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen.'

Leesaanwijzing 5

Blijf zoveel mogelijk bij je eigen stem

'En houd die stem zo laag mogelijk. Dat geeft rust.'

Leesaanwijzing 6

Ontspan als Job Cohen

'Sommige mensen hebben te weinig adem, of te veel druk op hun stem. Dat hoor je. Probeer heel rustig en ontspannen te zijn. Zelf probeer ik altijd mijn handen zo ontspannen mogelijk te houden. Spanning gaat makkelijk in je handen zitten. Job Cohen heeft dat kalme, en ook een

prettige stem trouwens. Hij kan goed voorlezen.'

Leesaanwijzing 7

Wees niet te muizerig

'In De tuinen van Dorr komen heel veel karakters voor. De heks, de prinses, de muizen: ik voel aan hoe zulke karakters klinken. En dan moet je niet heel muizerig gaan praten en dat slechts een beetje aanzetten. Vooral personages die lang meegaan in een boek mogen niet te extreem klinken. Daar krijgt iedereen snel genoeg van, ze gaan in de weg zitten van het verhaal. Kinderen vinden het leuk natuurlijk, een stemmetje. 'Scheer je weg!', zei de heks. Maar je kunt dat ook aan het begin aanzetten en later minder sterk laten klinken.

Leesaanwijzing 8

Stilte is spanning

'Stiltes zijn belangrijk. Als er iets heftigs gebeurt, moet de luisteraar daarvan herstellen. Eén seconde is al een flinke stilte. Stiltes maken ook spanning. 'Hij liep naar de deur, de deur ging open, en weer dicht.' Maar zo kan het ook: 'Hij liep naar de deur, (stilte) de deur ging open, (stilte) en weer dicht.' Een heel ander verhaal.'

Leesaanwijzing 9

Adem is alles

'Mijn stemleraar zei altijd: 'De adem dient zichzelf aan.' Als het goed is, gaat het vanzelf. Adem is heel belangrijk, het voertuig van woede, verdriet, van emotie. Adem is de ziel van een persoon, adem brengt je tot leven. Mensen die niet vanuit hun buik ademen, communiceren niet. Adem zo laag mogelijk. Het helpt om zo te gaan zitten dat je buik helemaal ontspannen is.'

EEN MOORD IN ZES BEDRIJVEN

Gijs Scholten van Aschat sprak eerder al de luisterboekversie in van Opwaaiende zomerjurken van Oek de Jong en van Willem Elsschots Tjilp. 'Een prettige verhalende

schrijver, niet moeilijk voor te lezen. Warm ook, met fijne ironie.' In 2011 won hij de Ésta Luisterboek Award met het door hem voorgelezen boek De tuinen van Dorr. Hij zong ook de bijbehorende liedjes in. De jury oordeelde dat Scholten van Aschat zich zeer goed had ingeleefd in de personages van Paul Biegels jeugdboek. De Luisterboek Award - een oorkonde en 2.500 euro - was vreemd genoeg de eerste geldprijs voor de acteur die in 1993 de Louis d'Or won en in 1998 een Gouden Kalf.

Dit jaar schreef Scholten van Aschat het luisterboekgeschenk dat deze week cadeau wordt gedaan bij een aankoop van 9,95 euro aan luisterboeken. Het geschenk is een novelle met één beperking: een maximum van 13 duizend woorden, zodat het op één cd past.

Scholten van Aschat: 'Toen mijn zoon naar de filmacademie ging, hebben we een tijdje gespard. Gaf ik hem een opdracht, gaf hij mij een opdracht. We schreven korte verhalen, scenario's, scènes. Eén opdracht die ik hem en mijzelf gaf was mijn eerste moord.'

Dat leidde tot Beretta Bobcat, het luistergeschenk in zes bedrijven. Daarin is Fons van Drille van plan zijn vrouw Ada, met haar dunne haar en dunne lippen, om te brengen met een stuk staaldraad. Een plan dat niet gesmeerd verloopt. Gijs Scholten van Aschat leest het ritmisch voor en snel, bijna net zo koortsachtig als de paniekerige hoofdpersoon zich moet voelen.